

březen 2008

PSYCHOLOGIE | DNES

Lež má krátké
nohy, ale
vynáší

vydává Portál s. r. o.
3. číslo, 14. ročník
cena 48 Kč

6 / rozhovor /

**Konstruktivní
nevěra jako
manželský doping**

44 / životní styl /

**Bojíte se
létat?
Nejste sami!**

54 / trendy /

**Chimérismus:
cizinec
v našem těle**

Literatura

Byrne, R. W. and Whiten, A. (1995). *The Thinking Ape*. Oxford: Oxford University Press.

Daloz, D. (2002). *Lhaní*. Praha: Portál.

Smith, D. L. (2004). *Why We Lie: The Evolutionary Roots of Deception and the Unconscious Mind*. New York: St. Martin's Press.

Svobodová, M. (2006). Na půl cesty od domova. *Psychologie dnes* 10 (12) 8–10.

Šamánková, D a Novák, T. (2007). *Pravda a lež v partnerství*. Praha: Grada.

Vybíral, Z. (2003). *Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci*.

Lež v psychopatologii

- Románový hrdina Gottfrieda Augusta Bürgera, Baron Prášil, u nás známější z filmového zpracování, létal na dělové kouli, dokonce při tom přeskakoval z jedné na druhou; podmořský svět procestoval na osedlaném mořském koníkoví a sám se za cop vytáhl z močálu. Není divu, že dal vzniknout názvu klinického syndromu barona Prášila, někdy také zvaného syndrom bájně lhavosti. Je však o poměrně vzácnou záležitost.

- Častěji se v psychiatrii setkáváme s prostými smyšlenkami (konfabulacemi). Jde o jakési polovědomé doplňování výpadků paměti u různých druhů demencí tím, co nemocného právě napadne. Záměrem je zakrýt nedostatek. Pacient si je lživosti svých odpovědí vědom jen velmi omezeně (pokud vůbec). Jejich obsah si nepamatuje a příště na tytéž otázky odpovídá jinak. Nejtypičtější se vyskytují u Korsakova syndromu (alkoholová demence).

Typická je lež též u některých poruch osobnosti. Na rozdíl od výše uvedených syndromů diagnóza poruchy osobnosti nezprošťuje dotyčného viny.

- Osoby s hraniční poruchou osobnosti často lžou a manipulují s druhými, nejsou však bezskrupulózní. Jejich hlavním problémem je zhoršené ovládnání vlastních emocí, nejsou schopni se vyznat sami v sobě.

- Lidé s histriónskou poruchou osobnosti také lžou a manipulují, projevem se zdánlivě podobají hraničářům, motivace však je spíše prospěchářská. Divadlo, které histrión předvádí, přestane, jakmile ztratí diváka.

- Zcela bez zábrán a velmi zručně pak lžou lidé s disociální poruchou osobnosti. Přestože emoce prakticky neprožívají, dovedou je báječně předstírat.

stručně**Vůně úspěchu**

Jestliže chcete být úspěšní a postupovat ve své kariéře, sedte raději vedle někoho, kdo nepoužívá antiperspiranty. Pobyt v jedné místnosti s kolegy, kteří jsou ve stresu a potí se, může být nepříjemný, ale podle výzkumů týmu psychologů z Rice University v Houstonu pach z potících se lidí může mít velice pozitivní vliv na naše pracovní tempo. Podle jejich závěrů jsme v takovémto prostředí čilejší, živější, ostražitější a pozornější.

Výzkumu publikovaného v časopise *Chemical Senses* se zúčastnilo 75 žen. Ženy, které byly vystaveny pachu potu stresovaných lidí, si vedly v testech znatelně lépe než ženy, které vdechovaly směs potu s chemickými vůněmi přípravků proti pocení nebo pouze vůni těl, která se nepotila vůbec.

Každá respondentka měla nad horním rtem umístěný kousek vaty (z nichž některé byly napuštěny potem lidí, kteří sledovali horor) a měla se soustředit na vypracování testů obsahujících sadu úkolů z gramatiky, hledání synonym, antonym a homonym. Respondentky s vatou se vzorky „hororového“ potu uspěly v testech naprosto nejlépe. Vedoucí výzkumnice Denis Chenová to považuje za důkaz, že lidé podvědomě vnímají chemické varovné signály ostatních lidí v okolí a reagují na ně.

šak

Geny a obecná inteligence

Vědci z londýnského Institute of Psychiatry vedení Robertem Plominem pátrali po genech, které podmiňují obecnou inteligenci (g). Vytvořili směsný vzorek DNA dětí, které dosahovaly horších výsledků při testech g, a zároveň vytvořili i směsný vzorek z DNA dětí, které si v testech g vedly velmi dobře. Pomocí DNA čipů pak prověřovali u obou směsných vzorků rozdíly v 500 000 sekvencích, kde se DNA různých lidí liší jediným písmenem genetického kódu (tzv. SNP – single nucleotide polymorphism). Plominův tým vypočítal 47 SNP, jež vykazovaly korelace s výsledky testů g.

V druhé etapě ověřovali vědci výskyt těchto SNP v dědičné informaci více než tří tisíc dětí a výsledky dávali do korelace s výsledky testů g jednotlivých dětí. Narazili na šest SNP, jež statisticky významně ovlivňují g. Při použití přísnějších statistických kritérií obstál ze šestice SNP jen jediný. Žádný z šesti vybraných SNP neovlivňoval celkovou variabilitu g více než z 0,2 %. Plomin z toho vyvozuje, že dědičný základ g je zřejmě podmíněn velkým množstvím variant lidské DNA, z nichž každá přispívá ke konečnému efektu jen velmi málo. Studii zveřejnil vědecký časopis *Genes, Brain and Behavior*.

jap

buněk se stejnou informací by teoreticky neměla na funkci orgánů včetně mozku nic změnit.

Přesnější je ale říci, že se DNA jednovaječných dvojčat neliší pořadím písmen genetického kódu. Odlišuje se však tzv. epigenetickými změnami, jež výrazně ovlivňují aktivitu jednotlivých genů. K pestrému rejstříku epigenetických změn patří například methylace DNA. Čím více je daný úsek DNA methylovaný, tím nižší bývá jeho aktivita. U jednovaječných dvojčat je patrný rozdíl v aktivitě některých genů už od narození. V průběhu života tyto rozdíly dále narůstají. I v mozku jednovaječných dvojčat se tedy mohou vyskytovat sourozencovy buňky, které nejsou svými vlastnostmi totožné s buňkami hostitelského organismu. Mají sice stejnou DNA co do pořadí písmen genetického kódu, ale liší se aktivitou genů určenou epigenetickými změnami. To může v konečném důsledku vyvolat obdobné problémy jako přítomnost geneticky odlišných buněk dvojjajčného dvojčete.

Člověk rozhodně nemusí být profesionální cyklista namočený do dopingového skandálu, aby si

U jídla dětem vypněte televizi!

Americká studie provedená na 24 dětech ve věku od 3 do 5 let ukázala, že děti, které obvykle doma při jídle sledují televizi, snědí trojnásobné množství jídla, než když ty samé děti jedí při vypnuté televizi. Hlavní vedoucí výzkumu Lori Francis z centra pro výzkum rodiny při Penn state University říká: „Na obezitu, která se vyskytuje už u takto malých dětí, se podílí nejen nedostatek pohybu a nevhodná strava, ale přispívá k ní i skutečnost, že během sledování televize se dítě plně nesoustředí na jídlo, je rozptýlené a nevnímá pocit sytosti a signály najedenosti, které k němu tělo vysílá. To potom vede k přejídání se.“

Pokud děti, které nejsou při obědě či večeři běžně zvyklé sledovat televizi, jedí například u oblíbeného seriálu či pohádky, kvůli vzrušení, které při sledování prožívají, jídlo velmi často řádně nerozžvýkají. Proto studie, uveřejněná v časopise Journal of the American Dietetic association, doporučuje, aby rodiče při jídle striktně trvali na vypnuté televizi. šak

